

KS. JAN MUCHA

KAMIENIECKA KAPITUŁA KATEDRALNA (XV-XVIII W.)

Istotne miejsce wśród instytucji centralnych diecezji zajmowała kapituła katedralna. Tworzyła ona ciało kolegialne podporządkowane biskupowi ordynariuszowi, w skład której wchodził prałaci i kanonicy. Jako kolegium służyła ona biskupowi radą i pomocą w zarządzaniu diecezją. W zakresie spraw wewnętrznych była instytucją autonomiczną, kierującą się własnymi statutami¹. Kapituła jako instytucja diecezjalna wywodzi się ze wczesnośredniowiecznych wspólnot duchownych, zwanych kanonikami, którzy postawili sobie za cel pogłębianie życia ascetycznego według przepisów nakreślonych przez św. Augustyna i św. Grzegorza z Tours. W drugiej połowie XI stulecia, w dużej mierze pod wpływem działalności pap. Mikołaja II, na synodzie rzymskim w 1059 r. wspólnoty kanonickie zostały zreformowane. Prezbiteria te, zwane też kapitułami, otrzymały wówczas osobowość prawną, niezależną od biskupów, oraz osobne uposażenie. Podstawą życia wspólnotowego była reguła akwizgrańska z 816 roku. Głównym celem powstawania w tym okresie kolegiów kanonickich była służba Boża w katedrze biskupiej i udział w administracji diecezjalnej².

Idea wspólnego życia kleru została przeniesiona na teren Polski niemal równocześnie z chrześcijaństwem. Prezbiteria kanonickie istniały w Polsce już w pierwszej połowie XI w. przy biskupich katedrach³. W tym samym stuleciu licznie powstające wspólnoty kanonickie działały niemal we wszystkich ważniejszych grodach i ośrodkach miejskich. W ramach uprawianej *vitae apostolicae* pełniły często przy tych ośrodkach

¹ S. Zachorowski. *Rozwój i ustrój kapituł polskich w wiekach średnich*. Kraków 1912 s. 62-68, 218-224.

² B. Kumor. *Wspólnoty kanonickie i kapituły*. W: *Historia Kościoła w Polsce*. T. 1. Cz. 1. Poznań 1974 s. 84; J. Szymański. *Kanonikat*. W: *Słownik starożytności słowiańskich*. T. 2. Wrocław 1964 s. 365-369.

³ J. Kłoczowski. *Wspólnoty chrześcijańskie. Grupy życia wspólnego w chrześcijaństwie zachodnim od starożytności do XV wieku*. Kraków 1964 s. 114-116, 191-195.

funkcje misyjne i duszpasterskie⁴. Pierwsze tego rodzaju instytucje w diecezjach metropolii lwowskiej powstawały dopiero w XIV i XV stuleciu. Najwcześniej powstała kapituła katedralna w Przemyślu. Fundatorem kapituły przemyskiej była królowa Maria, a jej organizatorem w latach 1379-1384 był bp Eryk⁵. W chronologicznej kolejności następne kapituły katedralne powstały w Łucku (1428 r.)⁶, Chełmie i Lwowie w 1429 r.⁷ Były one wszystkie fundacjami wielkoksiążęcymi (Łuck) lub królewskimi (Chełm, Lwów). Również na ten czas przypadają początki kapituły katedralnej w Kamieńcu Podolskim. Sama diecezja kamieniecka, obejmująca całe Podole, powstała pod koniec XIV stulecia jako fundacja książąt Konstantego i Bazylego Koriatowiczów i została erygowana przez pap. Urbana VI w latach 1379-1384. Bulla antypap. Jana XXIII z 20 VII 1412 r. wymieniła ją w granicach metropolii lwowskiej. Uposażenie diecezji zostało uformowane dopiero w XV stuleciu⁸. Wówczas też zaistniały warunki utworzenia przy kościele katedralnym ss. Piotra i Pawła w Kamieńcu Podolskim kapituły katedralnej. Erekcja jej nastąpiła w latach 1450-1454, jako że z tych lat mamy pierwsze ślady istnienia kapituły katedralnej kamienieckiej. Główną podstawę źródłową wskazującą na utworzenie w tym czasie kapituły kamienieckiej stanowi dokument uposażenia kapituły w dniu 6 I 1450 r., wydany przez biskupa kamienieckiego Pawła⁹. Drugim podstawowym dokumentem dotyczącym początków kapituły jest dokument bpa Mikołaja Łabuńskiego z 4 XI 1454 r., potwierdzający uposażenie kapituły nadane przez bpa Pawła i ograniczający jednocześnie liczbę kanoników kapituły do 8 członków z racji szczupłego uposażenia¹⁰. Wydanie tego aktu było spowodowane prawdopodobnie brakiem realizacji formalnej erekcji kapituły przez biskupa Pawła. Przyczyną dość późnego utworzenia kapi-

⁴ Tenże. *Vita communis kleru w XI-XII wieku*. „Roczniki Humanistyczne” 10:1961 z. 2 s. 5-40; T. Lalik. *Zagadnienie „Vitae communis” kapituł polskich XII wieku*. W: *Wiek średni*. Warszawa 1962 s. 100.

⁵ H. Borcz. *Organizacja diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego od XVI do połowy XVII stulecia*. Lublin 1979 s. 119 (mps).

⁶ B. Kumor. *Granice metropolii i diecezji polskich (966-1939)*. „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 18-19:1969 s. 331.

⁷ L. Królik. *Organizacja diecezji łuckiej i brzeskiej od XVI do XVIII wieku*. Lublin 1977 s. 152 (mps).

⁸ W. Abraham. *Założenie biskupstwa łacińskiego w Kamieńcu Podolskim*. Lwów 1912 s. 13-14.

⁹ Archiwum Kapituły Metropolitalnej w Krakowie: *Acta visitationis generalis dioecesis Camenecensis Podoliae [...] Adami Comititis in Krasne Krasinski [...] s. 1777 [...] peracta et finita k. 173-175 (dalej cyt. AKapK Acta visitationis 1777)*.

¹⁰ Archiwum Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie: *Acta visitationis generalis ecclesiarum dioecesis Camenecensis per [...] Sierakowski [...] celebratae anno domini 1741 k. 44 sygn. 2002 (dalej cyt. PANKr Acta visitationis 1741)*.

tuły w Kamieńcu Podolskim był prawdopodobnie brak własnego kościoła katedralnego, a zwłaszcza odpowiednich podstaw materialnych biskupstwa. Przekazy źródłowe z XVIII stulecia informują, że właśnie z racji szczupłego uposażenia biskupstwa została ograniczona także liczba kanoników kapituły przez wyżej wspomnianego bpa Mikołaja Łabuńskiego. Trudno jest jednak z całą pewnością stwierdzić, czy kapituła katedralna w Kamieńcu od samego początku swego istnienia posiadała pełną strukturę wewnętrzną, a więc czy składała się z prałatur i kanonii czy tylko z kanonii? Za niepełną organizacją kapituły wypowiedział się W. Abraham, powołując się na liczne wzmianki źródłowe z drugiej połowy XV w. o działalności kanoników kamienieckich; nie ma natomiast żadnych śladów działalności prałatów kamienieckich¹¹. Głębsza analiza źródeł w tym zakresie skłania jednakże do opowiedzenia się za opinią, przyjmującą pełną strukturę organizacyjną kapituły od początku jej istnienia, jako bardziej uzasadnioną. Na istnienie w kapitule prałatur już w XV stuleciu wskazują przekazy źródłowe z 1485 i 1487 r., podające wiadomość o dziekanie kamienieckim, niejakiem Klemensie Jaroszewskim¹². Potwierdzenie istnienia prałatur znajdujemy w akcie fundacyjnym wikariuszy kamienieckich z 1485 r., w którym wspomniana jest zgoda prałatów kapitulnych na utworzenie kolegium wikariuszy przy katedrze¹³. Godności w kapitule katedralnej kamienieckiej są wzmiankowane w najstarszych przekazach źródłowych z XVI w. Tak w 1531 r. prałaturę kustosza objął Wacław Czyryka, kanonik wileński (1524-1546)¹⁴. W 1543 r. kapitułę kamieniecką tworzyło 5 członków: 2 prałatów (dziekan i kustosz) oraz 3 kanoników¹⁵. Wydaje się też, że liczba 8 kanonii w kapitule była zbyt duża w porównaniu z XVI i XVII w., kiedy to było przeważnie od 4 do 6 kanonii. Można przyjąć, iż pierwotne kolegium kapitulne w Kamieńcu obejmowało 2 prałatury — dziekana, który opiekował się klerem katedralnym, i kustosza, któremu zlecono troskę o majątek kapituły, oraz 6 kanonii *de gremio*.

¹¹ Abraham, jw. 19.

¹² Teki Pawińskiego. T. 2: *Liber Quitatiarum regis Casimiri ab 1484 ad 1488*. Warszawa 1897 s. 50 „[...] data est quitancia de aexaccione civili opiidorum Podolie super decem marcas Clementi Jaroschewski decano Camenecensi [24 VIII 1485 r.]; tamże s. 122 i 194.

¹³ AKapK Acta visitationis 1777 k. 319; *Matricularum Regni Poloniae summaria excussis codicibus qui in Chartophylacio Maximo Varsoviensi asservantur*. T. 1-5. Wyd. T. Wierzbowski. Warszawa 1905 — t. 3 cz. 4 nr 115 s. 416 (dalej cyt. MRPS).

¹⁴ J. Ochmański. *Biskupstwo wileńskie w średniowieczu*. Poznań 1972 s. 41-42.

¹⁵ L. Białkowski. *Podole w XVI wieku. Rysy społeczne i gospodarcze*. Warszawa 1920 s. 96.

Sytuacja polityczna, kształtowana licznymi wojnami i zniszczeniami na przestrzeni całego XVI w., negatywnie odbiła się na egzystencji kapituły kamienieckiej. Kapituła ta przeżywała okres pewnej stagnacji tak w zakresie organizacji wewnętrznej, jak i składzie osobowym. Kolegium kapitulne niejednokrotnie ograniczało się do dwu lub jednej osoby, a nawet chwilowego zaniku samej instytucji¹⁶. Na ten ostatni fakt zdaje się wskazywać dwukrotne zarządzanie diecezją kamieniecką w XVI w. przez metropolitów lwowskich w czasie wakansu kamienieckiej stolicy biskupiej¹⁷. Nie można jednak zgodzić się z opinią W. Abrahama, jakoby kapituła kamieniecka na przestrzeni całego XVI w. przestała istnieć¹⁸. Poza wyżej wymienionymi przypadkami w aktach i dokumentach tego okresu występuje często obok biskupa kapituła lub poszczególni jej członkowie. Tak np. w 1564 r. na synodzie prowincjalnym we Lwowie obok bpa Dionizego Secygniowskiego wzięli udział przedstawiciele kapituły kamienieckiej — dziekan Stefan Borszyński i scholastyk Jan Wierzbicki¹⁹. W 1558 r. bp Leonard Słonczewski za zgodą kapituły wydzierżawił wieś Zinkowce Janowi z Pilzna²⁰. W 1583 r. bp Marcin Białobrzescki za zgodą kolegium kapitulnego dokonał zamiany części dóbr stołowych z Janem Zamojskim²¹.

Momentem przełomowym dla kapituły kamienieckiej i jej struktury organizacyjnej, a także jej rozwoju, były rządy bpa Pawła Wołuckiego w latach 1594-1607. W ramach wprowadzania w życie uchwał reformistycznych Soboru Trydenckiego biskup ten dokonał reorganizacji kapituły katedralnej, zwiększając liczbę jej członków; zarządził systematyczne odbywanie przez kapitułę posiedzeń w celu właściwego realizowania zadań w diecezji. Odtąd w skład kapituły wchodziło 10 członków, w

¹⁶ *Acta capitulorum Gneznensis, Poznaniensis et Vladislaviensis (1408-1530)*. Wyd. B. Ulanowski. Kraków 1894 s. 386 „[...] consultum esset, unus aut ad maximum duo canonici in dioecesi illa vix reperiri verisimiliter possent” (dalej cyt. Ulanowski. *Acta capitulorum*).

¹⁷ W latach 1529-1531 z polecenia prymasa Polski Jana Łaskiego metropolita lwowski, Bernard Wilczek, miał przeprowadzić wizytację diecezji kamienieckiej i dokonać wielu czynności w zakresie administracji (Ulanowski. *Acta capitulorum* s. 386). W czasie wakansu stolicy biskupiej w latach 1591-1594 metropolita lwowski, J. D. Solikowski, przeprowadził dwukrotnie wizytację diecezji (Zob. *Relacje arcybiskupów lwowskich 1595-1794*. Wyd. T. Długosz. Lwów 1937 s. 4).

¹⁸ Abraham, jw. s. 20.

¹⁹ *Akta synodu prowincjalnego lwowskiego z 1564 r.* Wyd. S. Morawski. Lwów 1860 s. 16 (dalej cyt. Morawski. *Akta synodu z 1564 r.*).

²⁰ Białkowski, jw. s. 97.

²¹ *Archiwum Jana Zamojskiego kanclerza i hetmana wielkiego koronnego*. Wyd. J. Siemieński. T. 3: 1582-1584. Warszawa 1913 s. 483; *Monumenta Poloniae Vaticana*. Vol. 6. Ed. E. Kuntze. Kraków 1938 nr 179 s. 321.

tym 4 prałatów i 6 kanoników²². W XVIII w. na skutek licznych fundacji liczba członków kapituły wzrosła do 22 osób — 7 prałatów i 15 kanoników²³. Kształtowanie się składu osobowego w kapitule kamienieckiej przedstawia poniższa tabela 1²⁴.

Tab. 1. Skład osobowy kapituły katedralnej kamienieckiej do 1795 r.

Lata	Prałatury	Kanonie
1543	2	3
1606	4	6
1627	4	7
1669	5	11
1728	7	13
1777	7	15

Na przestrzeni XVII i XVIII w. wraz ze wzrostem liczby członków kształtowała się również wewnętrzna struktura organizacyjna kapituły kamienieckiej. W 1741 r. w skład jej wchodziło 7 prałatów: dziekan, prepozyt, archidiakon, kustosz, scholastyk, kantor i kanclerz oraz 13 kanoników²⁵. Kapituła kamieniecka podobnie jak przemyska i łucka kształtowała swój model na wzór kapituły krakowskiej, gdzie pierwsze miejsce w kapitule posiadał dziekan, a nie prepozyt²⁶.

Zgodnie z powyższym modelem ustrojowym pierwsze miejsce w kapitule kamienieckiej zajmował dziekan. Prałatura dziekana najprawdopodobniej erygowana została wraz z utworzeniem kapituły ok. 1450 r. przez bpa Pawła z Bojanczyc. Pierwszym wzmiankowanym w źródłach dziekanem kamienieckim był niejaki Klemens Jaroszewski w 1485 r.²⁷ Dziekan posiadał po biskupie najwyższą władzę nad kapitułą. Był re-

²² Archiwum Kongregacji Soboru. Teczka diecezji kamienieckiej. Relacja z 1606 r. s. 288 (dalej cyt. AKS Rel.).

²³ AKapK Acta visitationis 1777 k. 198.

²⁴ Archivum Secretum Vaticanum. Processus Pauli Piasecki ep. nominati Camenecensis [...] 1627. Processus consistorialis vol 24 k. 867 v (dalej cyt. ASV Proc. consist.); AKS Rel. 1606 s. 288, Rel. 1728 s. 4, Rel. 1749 s. 4; AKapK Acta visitationis 1777 k. 198; PANKr Acta visitationis 1741 k. 60-78; *Hierarchia catholica medii et recentioris aevii*. Ed. C. Eubel. T. 3. Patavii 1913 s. 131 (dalej cyt. HC); Białkowski, jw. s. 96.

²⁵ PANKr Acta visitationis 1741 k. 60-78.

²⁶ T. Silnicki. *Organizacja archidiakonatu w Polsce*. Lwów 1937 s. 38; tenże. *Wpływy francuskie na Kościół w Polsce w wiekach średnich*. Warszawa 1960 s. 61; Borcz, jw. s. 120; Królik, jw. s. 162.

²⁷ *Teki Pawińskiego* s. 50 i 122.

prezentantem całego kolegium kapitulnego na zewnątrz. W ramach swych uprawnień pełnił opiekę nad służbą Bożą w katedrze i przewodniczył w nabożeństwach liturgicznych. Posiadał władzę jurysdykcyjną nad kolegium wikariuszy katedralnych, instalował wikariuszów, przyjmował od nich przyrzeczenia posłuszeństwa²⁸. Na mocy specjalnej delegacji od biskupa przeprowadzał wizytacje poszczególnych kościołów parafialnych. Tak np. w 1717 r. dziekan kapituły Jan Garbowski na polecenie bpa Stefana Rupniewskiego wizytował parafię w Oryninie²⁹. Z racji spełnianych funkcji dziekan był zobowiązany do stałej rezydencji przy katedrze, do udziału w posiedzeniach generalnych i partykularnych kapituły³⁰.

Drugie miejsce w kapitule kamienieckiej zajmował prepozyt. Kiedy i kto utworzył tę prałaturę, nie wiadomo. Po raz pierwszy pojawił się w aktach posiedzenia generalnego kapituły w 1598 r. Urząd ten sprawował wówczas niejaki Melchior Hifantinus³¹. Zasadniczym obowiązkiem związanym z powyższą prałaturą, podobnie jak w innych kapitułach katedralnych Polski, była troska o sprawy majątkowe kapituły³².

Trzecią z kolei godnością w kapitule była prałatura archidiacona. Erygowana została przez bpa Adama Nowodworskiego dnia 28 VI 1617 r. w miejsce dotychczasowej prałatury scholasterii. Pierwszym archidiaconem został Jan Kołakowski, dotychczasowy scholastyk kamieniecki³³. Zasadniczym obowiązkiem archidiacona związanym z godnością kapitulną była służba kaznodziejska w kościele katedralnym. W myśl rozporządzenia bpa Andrzeja Leszczyńskiego (1641-1646) i bpa Zygmunta Czyżewskiego (1664-1665) archidiacon był zobowiązany głosić Słowo Boże w katedrze kamienieckiej 4 razy do roku osobiście lub przez inną delegowaną osobę spośród członków kapituły³⁴. Od momentu nadania kapitule statutów przez bpa Stanisława Hozjusza w 1727 r. obowiązek ten ograniczał się do dobrowolnie wybranych niedziel i większych świąt

²⁸ PANKr Odpisy akt kapitulnych Kościoła katedralnego w Kamieńcu z lat 1597-1646 przez ks. J. Fijałka s. 315 sygn. 4798; Liber ecclesiae cathedralis Camenecensis [...] a. 1664-1665 k. 173-174 sygn. 251 (dalej cyt. Liber ecclesiae); Acta visitationis 1741 k. 243.

²⁹ PANKr Acta visitationis 1741 k. 1218.

³⁰ Tamże k. 243.

³¹ PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 12.

³² Por. S. Librowski *Kapituła katedralna włocławska*. Warszawa 1949 s. 72; A. Weiss. *Organizacja diecezji lubuskiej w średniowieczu*. W: *Studia kościelnohistoryczne*. T. 1. Lublin 1977 s. 118.

³³ PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 284; Acta visitationis 1741 k. 49.

³⁴ PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 486 „[...] volumus ut saltem quater in anno ipse per se vel per alium praelatum ex medio capituli contionetur [...]”; Liber ecclesiae k. 180.

roku liturgicznego³⁵. Należy podkreślić, że takich obowiązków nie mieli archidiakoni w innych kapitułach katedralnych w Polsce. Poza wyżej wymienionymi obowiązkami związanymi z kościołem katedralnym archidiakon wspierał biskupa w zarządzie diecezją, głównie poprzez przeprowadzanie wizytacji kanonicznych³⁶.

Czwarte miejsce w kapitule zajmowała prałatura kustodia. Była ona obok dziekana jedną z najwcześniej wzmiankowanych godności w kapitule kamienieckiej. Najprawdopodobniej utworzona została równocześnie z erekcją kapituły około 1450 r. Do końca XVI w. była wymieniana na drugim miejscu wśród godności. Od XVII stulecia przesunęła się na czwarte miejsce po archidiakonie i prepozycie. Pierwszym wzmiankowanym kustoszem kamienieckim w 1531 r. był Wacław Czyryka³⁷; w 1543 r. godność tę piastował niejaki Dzik Szczęsny³⁸. Do zasadniczych obowiązków kustosza należała troska o skarbiec katedralny i księgi liturgiczne oraz o sprzęt służący do kultu Bożego w kościele katedralnym³⁹.

Kolejne miejsce wśród godności zajmowała prałatura scholasteria. Występuje ona w kapitule już w XVI w. Po raz pierwszy scholastyk kamieniecki wymieniony został w aktach synodu prowincjalnego lwowskiego w 1564 r. wśród jego uczestników, reprezentując wraz z dziekanem kapitułę kamieniecką. Godność tę piastował wówczas Jan Wierbiński⁴⁰. Z dniem 28 VI 1617 r. mocą rozporządzenia bpa Adama Nowodworskiego prałatura scholastera została zniesiona, a jej beneficjum zostało przeznaczone na rzecz nowo utworzonej prałatury archidiakona. Przed 1684 r. została ponownie przywrócona do życia. Nie wiemy jednak, kto był fundatorem tej prałatury oraz który biskup ją erygował. Stało się to zapewne przed 1672 r., kiedy Kamieniec Podolski przeszedł pod okupację turecką. Relacja o stanie diecezji z 1684 r. wymienia scholastyka Franciszka Michalskiego, który w imieniu bpa Stanisława Wojeńskiego dokonał *visitatio ad limina*⁴¹. Z godnością powyższą związana była funkcja kierownicza i nadzorcza nad szkołą katedralną. Scholastyk więc troszczył się o sprawne działanie szkoły, o dobór odpowiedniej kadry nauczycielskiej oraz zabezpieczenie i odpowiednie zaopatrzenie

³⁵ PANKr Acta visitationis 1741 k. 499 „[...] Vigore statutorum Hosianum maioribus festivitatibus vel Dominicis, quando voluerit dies sibi aliquem in anno eligendo, erit adstrictus”.

³⁶ PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 284; Acta visitationis 1741 k. 244.

³⁷ Ochmański, jw. s. 41-42.

³⁸ Białkowski, jw. s. 96.

³⁹ PANKr Liber ecclesiae k. 174-175.

⁴⁰ Morawski. Akta synodu z 1564 r. s. 16.

⁴¹ PANKr Acta visitationis 1741 k. 51; AKS Rel. 1684 k. 66.

nie biblioteki szkolnej. Ponoślił odpowiedzialność przed całą kapitułą za funkcjonowanie powierzonej sobie szkoły ⁴².

Szóstą z kolei godnością w kapitule kamienieckiej była prałatura kantora. Kiedy i przez kogo została utworzona, nie da się jednoznacznie powiedzieć z racji braku przekazów źródłowych. Najstarsza wzmianka o tej godności pochodzi z 1721 r.⁴³ Prawdopodobnie powstała w początkach XVIII stulecia za rządów bpa Stefana Rupniewskiego (1716-1721). Zadaniem prałata kantora była opieka nad chórem katedralnym i śpiewem w katedrze oraz intonowanie antyfon podczas śpiewania brewiarza chórowego przez kapitułę ⁴⁴.

Ostatnie miejsce wśród godności prałackich w kapitule kamienieckiej zajmowała prałatura kanclerza. Prałaturę tę erygował bp Chryzostom Gniński w 1712 r. Kanclerz stał na czele kancelarii kapituły. Jemu podlegała zarówno kancelaria, jak też archiwum i biblioteka kapituły ⁴⁵.

Drugą część składową kolegium kapitulnego stanowili kanonicy gremialni. Oznaczeni byli według nazwy prebend. Te ostatnie najczęściej brały imiona od wsi uposażeniowej. Kanonicy gremialni tworzyli również w kapitule kamienieckiej dość liczną grupę. Liczba ta kształtowała się zależnie od warunków ekonomicznych i liczby fundacji. W pierwotnej fundacji kapituły w skład kolegium kapitulnego wchodziło 6 kanoników gremialnych ⁴⁶. Po pewnej stagnacji w XVI stuleciu druga połowa XVII w. przyniosła dość znaczny wzrost liczbowy kanoników gremialnych w kapitule. Tak około 1669 r. w skład kolegium kapitulnego wchodziło 11 kanoników ⁴⁷. W 1777 r. liczba ta wzrosła aż do 15 osób ⁴⁸.

Najwyższe miejsce wśród kanoników gremialnych kamienieckich zajmował kanonik penitencjarz, pełniąc funkcje biskupiego spowiednika w diecezji ⁴⁹. Prebendę tę, wymaganą przez uchwały Soboru Trydenckiego, wzmiankują akta kapituły już w 1603 r.⁵⁰ Obok penitencjarza znaczącą rolę i miejsce miał kanonik teolog; prebenda jego jest wzmiankowana za rządów bpa Zygmunta Czyżewskiego (1664-1665) ⁵¹. Do waż-

⁴² PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 61-78.

⁴³ ASV Proc., consist vol 109 k. 78; PANKr Acta visitationis 1741 k. 244-245.

⁴⁴ PANKr Acta visitationis 1741 k. 245.

⁴⁵ Tamże k. 52; AKapK Acta visitationis 1777 k. 181.

⁴⁶ PANKr Acta visitationis 1741 k. 44. Wymieniona jest liczba 8 kanoników, ale najprawdopodobniej w tym znajdowały się jedna lub dwie prałatury, jak to powyżej zostało zaznaczone.

⁴⁷ HC s. 131.

⁴⁸ AKapK Acta visitationis 1777 k. 198.

⁴⁹ Tamże k. 53.

⁵⁰ PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 108; W. M. Plöchl, *Geschichte des Kirchenrechts*. Bd. 3. Wien 1959 s. 295-296.

⁵¹ PANKr Liber ecclesiae k. 174-175.

niejszych *in gremio* należał kanonik *mensalis* fundowany przez bpa Stanisława Hozjusza (1721-1733), którego obowiązkiem było zastępowanie w chórze innych członków kapituły⁵². Znaczną część pozostałych kanonii, w liczbie 6, utworzono na mocy pierwotnej fundacji kapituły. Dwie nowe prebendy utworzył bp Paweł Wołucki w 1602 r.⁵³ Dalsze prebendy fundowane były przez różnych fundatorów z rodzin magnackich i szlacheckich⁵⁴. Odtworzenie jednak fundacji poszczególnych prebend z racji niekompletnych danych źródłowych jest niemożliwe.

Dalszą grupę członków kapituły tworzyli kanonicy honorowi. Nie posiadali oni pełnych praw członków kapituły: nie przysługiwało im ani miejsce, ani głos w kapitule. Zajmowali natomiast miejsce w stallach i brali udział w nabożeństwach liturgicznych wraz z kapitułą. Posiadali również przywilej noszenia stroju kanonickiego — rokiety i mantoletu⁵⁵. Przepisy prawne nie określały ich liczby. Liczba ta była uzależniona jedynie od woli biskupa ordynariusza. Pod koniec XVIII w. w kapitule kamienieckiej było 14 kanoników honorowych⁵⁶.

Obsadzanie prebend kapitulnych w myśl powszechnego prawodawstwa kościelnego należało do biskupa i kapituły⁵⁷. W praktyce jednak znaczny wpływ w tym zakresie wywierała również Stolica Apostolska, jak też na terenie Polski król. Pierwsze prebendy kapituły kamienieckiej obsadził sam bp Mikołaj Łabuński⁵⁸. Jak przedstawiało się obsadzanie prebend w dalszym okresie, brak na ten temat bliższych informacji. Przekazy źródłowe z XVIII stulecia informują o pewnym wpływie królów Polski na obsadzanie prebend w kapitule kamienieckiej⁵⁹. Wydaje się to zrozumiałe, jako że byli fundatorami kapituły i z tego tytułu mieli prawa patronackie. Podobne prawa mieli ci, którzy fundowali późniejsze prałatury i kanonikaty. W pierwszej połowie XVII w. miały miejsce tzw. *simultaneae collationes*. Zarówno biskup, jak i kapituła wspólnie obsadzali prebendy: dziekana, kustosza, archidiakona i niektórych kanoników⁶⁰.

⁵² PANKr Acta visitationis 1741 k. 56.

⁵³ AKS Rel. 1606 s. 288.

⁵⁴ AKapK Acta visitationis 1777 k. 188; AKS Rel. 1749 s. 4; PANKr Acta visitationis 1741 k. 240.

⁵⁵ AKapK Acta visitationis 1777 k. 198.

⁵⁶ Tamże k. 201-207.

⁵⁷ P. Hinschius. *Das Kirchenrecht der Katholiken und Protestanten in Deutschland*. Bd. 2. *System des katholischen Kirchenrechts mit besonderer Rücksicht auf Deutschland* 1869. Berlin b. r. s. 615.

⁵⁸ PANKr Acta visitationis 1741 k. 44.

⁵⁹ Tamże k. 35 „[...] Dispositio collationis ipsorum licet prius credebatur spectare ad iuspatronatum Regium [...]”.

⁶⁰ PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 443-444.

Podobna praktyka miała miejsce w XIV stuleciu w diecezji lubuskiej, gdzie np. w 1361 r. drogą wyboru przez kapitułę i biskupa prepozytem został Henryk Biscop⁶¹, oraz w diecezji przemyskiej, w której patronat kustodii kapitulnej przysługiwał biskupowi, kapitule katedralnej i aktualnemu wójtowi przemyskiemu⁶².

Szczegółowe normy w zakresie obsady prebend kanonickich w kapitule kamienieckiej określił bp Wacław Hieronim Sierakowski w swych dekretach powizytacyjnych w 1741 r. Na mocy tych dekretów obsada prałatur: dziekanii, kustodii, scholasterii, kantorii i kancelarii należała do samego biskupa⁶³. Archidiaconia pozostała pod patronatem biskupa i kapituły. W okresie wakansu stolicy biskupiej archidiaconię i jedną kanonię fundacji rodziny Knopikowskich miała obsadzać sama kapituła⁶⁴. Dd 1723 r. prawo patronacie w kapitule posiadała rodzina Humieckich na godność prałatury prepozyta⁶⁵. W okresie *sede vacante* obsada beneficjów kapitulnych zastrzeżona była Stolicy Apostolskiej z wyjątkiem tych, które należały do prezenty kapituły⁶⁶.

Warunkiem wejścia do kapituły było posiadanie odpowiednich kwalifikacji. Jednym z wymogów powszechnego prawa było posiadanie odpowiedniego wieku i święceń kapłańskich⁶⁷. Polskie przepisy państwowe i kościelne począwszy od XV w. wymagały od kandydatów również pochodzenia szlacheckiego. Uchwały sejmowe z 1496 i 1505 r. wyłączyły z kapituł plebejuszy, pozostawiając im jedynie miejsce dla dwóch doktorów: teologii lub prawa i medycyny⁶⁸. Król Stefan Batory w 1576 r. postanowienia te rozciągnął na ziemie ruskie Korony⁶⁹. Jakie obowiązywały w tym zakresie przepisy w kapitule kamienieckiej, nie da się jednoznacznie określić. Z zachowanych przekazów źródłowych wynika, że w praktyce nie przestrzegano ściśle wymogu święceń kapłańskich od kandydatów do kapituły. Wśród członków kapituły byli często duchowni

⁶¹ Weiss, jw. s. 114.

⁶² Borcz, jw. s. 124.

⁶³ PANKr Acta visitationis 1741 k. 35 „Dispositio collationis ipsorum licet prius credebatur spectasse ad iuspatronatum Regium tamen ab antiquissimo et immemorabili tempore, munere nunc soli Episcopi de ipsis vacantibus pro tempore disponere solent”; AKS Rel. 1749 s. 4.

⁶⁴ PANKr Acta visitationis 1741 k. 240; AKS Rel. 1749 s. 4.

⁶⁵ AKS Rel. 1749 s. 4.

⁶⁶ PANKr Acta visitationis 1741 k. 240 „Sub tempus sedis episcopalis vacantis [...] sed taliter vacantia beneficia sibi soli Sedi Apostolicae sint reservata, proinde excepto archidiacono et canonicis fundationis Knopikovianae, quos etiam sub tempus sedis episcopatus vacantis, eligendi capitulo ius legitime servit”.

⁶⁷ Obszerniej na ten temat pisze Zachorowski (jw. s. 116-119).

⁶⁸ *Volumina Legum*. T. 1. Warszawa 1733 s. 120-121.

⁶⁹ W. Sarna. *Dzieje diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego*. Cz. 1: *Episkopat przemyski*. Przemysł 1902 s. 177-178.

niższych święceń⁷⁰. Tacy kanonicy posiadali uszczuplony zakres uprawnień. W myśl przepisów bpa Wacława Hieronima Sierakowskiego z 1741 r. nie posiadali prawa do posiłków, dochodów i innych przydziałów, z jakich korzystali członkowie kapituły posiadający święcenia kapłańskie⁷¹.

Po otrzymaniu instytucji od określonego kolatora, złożeniu przepisanej przysięgi i dokonaniu instalacji zobowiązany był do złożenia ściśle określonej opłaty. Biskup Wacław Hieronim Sierakowski określił wysokość tej opłaty dla prałatów na 300 flor., a dla kanoników 200 flor.⁷² Wraz z powyższymi czynnościami prawnymi kandydat nabywał wszystkie prawa i przywileje związane z przynależnością do kolegium kapitulnego. Pierwszym przywilejem kanonika było prawo zabierania głosu na posiedzeniach kapituły, a następnie zajmowanie miejsca w stallach kościoła katedralnego oraz korzystanie z dochodów prebendy kanonicznej i różnorodnych dystrybucji chórowych⁷³.

Z uprawnieniami łączyły się również różne obowiązki. Tak prawo głosu w kapitule zobowiązywało do systematycznego udziału w sesjach partykularnych i generalnych kapituły. W posiedzeniach partykularnych odbywanych w każdym tygodniu zobowiązani byli uczestniczyć aktualnie przebywający w stolicy diecezji. Natomiast na posiedzeniach generalnych, odbywanych dwa razy do roku, zobowiązani byli uczestniczyć wszyscy członkowie kapituły. Zobowiązania te obłożone były sankcją karną⁷⁴.

Posiedzenia partykularne w kapitule kamienieckiej odbywały się w soboty. Przedmiotem tych posiedzeń były sprawy bieżące, m.in. rozdzielanie dochodów, dokonywanie instalacji nowych kanoników i prałatów⁷⁵. Posiedzenia generalne odbywały się z zasady dwa razy do roku. Pierwsze miało miejsce 1 lutego, drugie natomiast 28 czerwca w wigilię św. Piotra i Pawła — w święto patronalne kościoła katedralnego⁷⁶. Niebezpieczeństwa wojenne i częsta kumulacja innych beneficjów przez członków kapituły utrudniały niejednokrotnie odbywanie systematycznych posiedzeń generalnych. Dlatego też przenoszono je na inny okres lub ograniczano się do jednego posiedzenia w roku. Tak np. na posiedzeniu generalnym w czerwcu 1637 r. postanowiono przenieść posiedzenie z lutego na sobotę przed niedzielą *Misericordia*, czyli II po Wielka-

⁷⁰ PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 274; Acta visitationis 1741 k. 231.

⁷¹ PANKr Acta visitationis 1741 k. 231.

⁷² Tamże k. 239.

⁷³ Librowski, jw. s. 69; Zachorowski, jw. s. 166-167.

⁷⁴ PANKr Liber ecclesiae k. 176; Acta visitationis 1741 k. 234.

⁷⁵ PANKr Acta visitationis 1741 k. 234; AKapK Acta visitationis 1777 k. 317.

⁷⁶ PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 3-4.

nocy⁷⁷. W 1640 r. z tych samych przyczyn czerwcowe obrady przeniesione zostały na św. Marcina — 11 listopada⁷⁸. Za rządów bpa Stanisława Hozjusza (1723-1733) sesje generalne kapituły odbywały się: jedna na św. Piotra i Pawła — 29 czerwca, a druga w święto Narodzenia NMP — 8 września⁷⁹. Ograniczenie posiedzeń do jednego w roku notujemy tylko w 1639 r., kiedy odbyła się tylko jedna sesja generalna w kwietniu⁸⁰. Zwolywanie i przewodniczenie w posiedzeniach kapituły należało do kompetencji dziekana lub prepozyta⁸¹.

Przedmiotem obrad generalnych sesji kapituły były różnorodne sprawy wewnętrzne kapituły, jak też zagadnienia z zakresu administracji i życia całej diecezji. Wśród zagadnień, jakie poruszano na posiedzeniach, były sprawy związane z obsadzaniem prebend kapitulnych, zatwierdzanie fundacji kościelnych, rozpatrywanie sprawozdania ze stanu gospodarczego biskupstwa, problemy związane z utrzymaniem kościoła katedralnego i kultem liturgicznym w tymże kościele oraz wykonywanie obowiązków przez kanoników i wikariuszy katedralnych⁸². Czas trwania tych posiedzeń nie był ściśle określony. Uzależniony on był od wielości spraw. Posiedzenia te trwały więc od kilku do kilkunastu dni. Tak np. posiedzenia generalne czerwcowe w 1597 r. trwały aż 12 dni, od 29 VI do 10 VII⁸³. W przypadku bardzo trudnych problemów, by nie przedłużać posiedzeń, ostateczne ich rozstrzygnięcie przenoszono na najbliższe posiedzenie partykularne⁸⁴.

Oprócz stałych sesji partykularnych czy generalnych miały miejsce posiedzenia nadzwyczajne. Zwolywane były najczęściej dla dokonania elekcji nowego biskupa diecezji. Zwolywał je dziekan specjalnym pismem wystosowanym do kanoników nie rezydujących aktualnie w stolicy diecezji wraz z podaniem celu i czasu mającego się odbyć posiedzenia. Tak np. na posiedzeniu nadzwyczajnym w dniu 22 II 1641 r. kapituła wybrała ordynariuszem diecezji Andrzeja Leszczyńskiego, nominata królewskiego⁸⁵.

⁷⁷ Tamże s. 405-414.

⁷⁸ Tamże s. 425.

⁷⁹ PANKr Acta visitationis 1741 k. 234.

⁸⁰ PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 416-417.

⁸¹ Tamże s. 449-450.

⁸² Tamże s. 109; Liber ecclesiae k. 176; Acta visitationis 1741 k. 190 i 240.

⁸³ PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 11-12.

⁸⁴ PANKr Acta visitationis 1741 k. 236 „Quod si autem gravis et negotium perimens et quod in capitulo generali solum resolvi deberet, non posset finaliter dcidi et absolvi, liberum erit V. Capitulo eam ad capitulum partiale hebdomadale remittere et pro exigentia negotii finaliter sub vigore capituli generalis immediati decidere et resolvere, qui tamen vigor in Actis Generalis Capituli de consensu omnium prius annotari debet”.

⁸⁵ PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 449-450.

Akta i czynności dokonywane na tych posiedzeniach kapitulnych spiswane były przez specjalnego sekretarza i przechowywane we własnym archiwum kapitulnym⁸⁶.

Drugim podstawowym obowiązkiem prałatów i kanoników, wypływającym z przywileju posiadanego miejsca w stallach kościoła katedralnego, było uczestnictwo w służbie Bożej, przede wszystkim we wspólnym chórowym brewiarzu i konwentalnych mszach św. oraz innych nabożeństwach liturgicznych w katedrze⁸⁷. Począwszy od XVI stulecia, wskutek częstej kumulacji beneficjów przez członków kapituły oraz podejmowaniu przez nich licznych funkcji państwowych, zaczęła rozwijać się praktyka wyręczania się w obowiązkach kultowych, zwłaszcza w odmawianiu brewiarza w chórze, wikariuszami katedralnymi⁸⁸.

Z oficjum brewiarzowym związany był ściśle obowiązek rezydencji przy kościele katedralnym, obwarowany sankcją karną. Zależnie od częstotliwości zaniedbań w tym zakresie pozbawiano danego kanonika prawa głosu biernego na posiedzeniach kapituły, dochodów z posiadanego beneficjum lub karano grzywną⁸⁹. Wobec częstej nierezydencji kanoników kapitulnych, z racji posiadanych wielu beneficjów na terenie diecezji, bp Zygmunt Czyżewski w swych dekretach powizytacyjnych z 23 II 1664 r. zobowiązywał wszystkich członków kapituły do ścisłej rezydencji na okres jednego miesiąca w roku pod karą utraty uposażenia⁹⁰. Na mocy rozporządzenia powizytacyjnego bpa Wacława Hieronima Sierakowskiego z 1741 r. okres rezydencji kanoników przy katedrze przedłużony został do trzech miesięcy w roku⁹¹. Zobowiązanie to potwierdził później bp Adam Krasieński w swych dekretach powizytacyjnych z 1777 r.⁹²

Kapituła jako kolegium prałatów i kanoników stanowiła w diecezji odrębną osobę prawną. Jej cele i zadania w sposób ogólny określało prawo kanoniczne, szczegółowo natomiast własne statuty. Każdy biskup obejmujący rządy w diecezji zobowiązany był do poszanowania przywilejów i statutów swej kapituły. W jaki sposób normowane były przepisy wewnątrz samej kapituły kamienieckiej na przestrzeni wie-

⁸⁶ PANKr Liber ecclesiae k. 178; Acta visitationis 1741 k. 236-237; AKapK Acta visitationis 1777 k. 317-318.

⁸⁷ PANKr Acta visitationis 1741 k. 142-146.

⁸⁸ PANKr Liber ecclesiae k. 176; Decretales t. 1 s. 213.

⁸⁹ PANKr Liber ecclesiae k. 176; Acta visitationis 1741 k. 121 i 127.

⁹⁰ PANKr Liber ecclesiae k. 174-175 „[...] decernimus quatenus quilibet illorum uno mense penes Ecclesiam Cathedrallem assidue resideat pro absolvedisque septimanis et officiis suis plenipotentes provideat idque sub censuris ecclesiasticis et sequestratione proventuum”.

⁹¹ PANKr Acta visitationis 1741 k. 229.

⁹² AKapK Acta visitationis 177 k. 312; A. Krasieński. *Epistola pastoralis*

ków, nie wiadomo. Nie zachowała się do naszych czasów żadna redakcja statutów kapitulnych. Dopiero wzmianki źródłowe z 1741 i 1749 r. informują, że takie statuty otrzymała kapituła od bpa Stanisława Hozjusza 3 VII 1727 r.⁹³ Treść ich znana jest jedynie z nielicznych urywków, wzmiankowanych w późniejszych dokumentach. Opierając się na nich trudno jest jednak odtworzyć całościową treść statutów. O innych wcześniejszych statutach kapituły nie znajdujemy żadnej wzmianki źródłowej.

Zasadniczą formą przepisów, wielokrotnie wspomnianych w źródłach, normujących życie i organizację wewnętrzną kapituły były dekrety reformistyczne powizytacyjne biskupów. Tak np. bp Zygmunt Czyżewski w 1665 r. w dekrecie powizytacyjnym określił kolejność zajmowania miejsc w stallach według godności i fundacji⁹⁴. Wiele norm z zakresu organizacji kapituły wydał w dekretach powizytacyjnych dnia 17 VI 1741 r. bp Wacław Hieronim Sierakowski. Najogólniej ujmując, przepisy te dotyczyły odmawiania i śpiewania brewiarza w chórze katedralnym, cotygodniowej służby liturgicznej w katedrze, ustalenia wysokości opłat dla członków z okazji instalacji oraz norm określających porządek posiedzeń kapitulnych i obowiązku rezydencji⁹⁵.

Kapituła dzięki prężnej organizacji wewnętrznej i licznym przywilejom należała do najważniejszych instytucji kościelnych na terenie diecezji i wywierała duży wpływ w zakresie administracji diecezją⁹⁶. Udział w rządach diecezją polegał przede wszystkim na udzielaniu rady i wyrażaniu zgody na akty prawne biskupa, bez której były one nieważne. Prawo powszechne przewidywało kilka takich przypadków, m.in. przy alienacji przez biskupa majątku biskupiego, erekcji nowych parafii i nowych prebend w samej kapitule⁹⁷. Wiele wzmianek o tego rodzaju współrządach kapituły kamienieckiej przekazały źródła. Wielokrotnie kolegium kapitulne występowało przy różnego rodzaju operacjach gospodarczych biskupów kamienieckich. Miało ono miejsce, gdy biskup dokonywał alienacji lub dzierżawy dóbr stołowych na rzecz pewnej osoby czy instytucji. Tak za zgodą kapituły bp Leonard Słonczewski w 1558 r. wydzierżawił wieś Zinkowce Janowi z Pilzna⁹⁸. Podobnie w 1583 r. bp Marcin Białobrzeski dokonał zamiany z Janem Za-

[...] *ad universum clerum et populem* [...] a.d. 1760. B.m. r. s. 83.

⁹³ PANKr Acta visitationis 1741 k. 81; AKS Rel. 1749 s. 4.

⁹⁴ PANKr Liber ecclesiae k. 182-184.

⁹⁵ PANKr Acta visitationis 1741 k. 235-236.

⁹⁶ Tamże k. 251; AKapK Acta visitationis 1777 k. 302; Zachorowski, jw. s. 73 i 218.

⁹⁷ Zachorowski, jw. s. 218-224.

⁹⁸ Białkowski, jw. s. 97.

mojskim części dóbr stołowych Kaczmarzowce na połowę wsi Praga pod Warszawą po uzyskaniu konsensu własnej kapituły katedralnej⁹⁹. Kapituła wyrażała nadto zgodę w wypadkach uposażania przez biskupa instytucji diecezjalnych dziesięcinami należącymi do dóbr stołowych biskupstwa. Taką zgodę wyraziła kapituła, gdy bp Paweł Wołucki przekazywał wieś Paniowce na rzecz parafii Czarnokozińce¹⁰⁰, oraz w 1718 r., gdy bp Stefan Rupniewski przekazywał dziesięciny z Czercza, należące do dóbr stołowych biskupa, na rzecz proboszcza w Czerczu¹⁰¹.

Kapituła sprawowała również kontrolę nad dobrami stołowymi biskupstwa i właściwą ich gospodarką. W ramach tych uprawnień 2 kanoników wybranych przez kolegium kapitulne przeprowadzało systematyczne wizytacje całego majątku biskupstwa¹⁰².

Kolegium kapitulne tworzyło najbliższe grono współpracowników biskupa na różnych urzędach. Spośród kanoników biskup wybierał zwykle swych następców czy delegatów dla załatwienia różnych spraw. Członkowie kapituły kamienieckiej w wielu wypadkach w imieniu biskupa przeprowadzali wizytacje diecezji czy poszczególnych parafii. Tak np. w 1718 r. dziekan kapituły Garbowski delegowany został przez bpa Stefana Rupniewskiego do przeprowadzenia wizytacji parafii w Oryni-
nie¹⁰³. Biskupi upoważniali również kanoników kamienieckich do odbycia wizytacji apostolskiej *ad limina*; w tej funkcji występował w 1612 r. dziekan kamieniecki Przeclaw Mojecki w imieniu bpa Jana Andrzeja Próchnickiego¹⁰⁴, w 1684 r. w tej samej funkcji występował scholastyk Feliks Michalski w imieniu bpa Stanisława Wojeńskiego¹⁰⁵. Kapituła delegowała swoich przedstawicieli do Trybunału Koronnego; w 1739 r. obowiązek sędziego w Trybunale Koronnym przyjął kanonik J. Borzyński¹⁰⁶. Kanonicy jako delegaci kapituły wraz z biskupem reprezentowali diecezję na synodach prowincjalnych; przykładem jest wyżej wymieniony synod prowincjalny lwowski z 1564 r., gdzie obok biskupa Dionizego Secygniowskiego reprezentowali diecezję kamieniecką dziekan i kustosz kapituły katedralnej¹⁰⁷.

⁹⁹ *Archiwum Jana Zamoyskiego* s. 483.

¹⁰⁰ PANKr Acta visitationis 1741 k. 1287.

¹⁰¹ Tamże k. 1281.

¹⁰² PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 183 „[...] iuxta decreta provincialis synodi quolibet anno semel per duos ex capitulo bona episcopatia lustrentur ac visitentur”.

¹⁰³ PANKr Acta visitationis 1741 k. 1218.

¹⁰⁴ AKS Rel. 1612 s. 1; M. Gębarowicz. *Jan Andrzej Próchnicki (1553-1633)*. Kraków 1980 s. 59.

¹⁰⁵ AKS Rel. 1684 s. 66.

¹⁰⁶ PANKr Acta visitationis 1741 k. 75-76.

¹⁰⁷ Morawski. Akta synodu z 1564 r. s. 16.

Najważniejsza rola kapituły w zarządzie diecezją uwidaczniała się w chwili śmierci lub odejścia biskupa do innej diecezji. Całą władzę w diecezji przejmowała w tym okresie kapituła katedralna. Do zarządzania diecezją wybierała specjalnego wikariusza kapitulnego — administratora diecezji *sede vacante*¹⁰⁸. Największym uprawnieniem kapituły okresu *sede vacante* był wybór nowego biskupa ordynariusza i wprowadzenie go w urzędowanie. Czynność ta od XIV w. po upowszechnieniu się zwyczaju nominacji królewskiej stała się jednak czystą formalnością. Uprawnienia kapituły sprowadzały się do wyborczego posiedzenia, na którym odczytywano pismo nominacyjne króla i jednogłównego wyboru królewskiego nominata na urząd biskupa. Tak było 22 II 1641 r. w przypadku elekcji przez kapitułę na biskupa kamienieckiego Andrzeja Leszczyńskiego¹⁰⁹.

Okolicznością podnoszącą znaczenie kapituły w diecezji były liczne przywileje otrzymywane ze strony Stolicy Apostolskiej. Kapituła kamieniecka posiadała wiele takich przywilejów, nadawanych jej przy różnych okazjach. Tak w 1582 r. na prośbę bpa Marcina Białobrzeskiego, za pośrednictwem nuncjusza Alberta Bolognetiego, po wielkich zniszczeniach wojennych, jakich doznała diecezja kamieniecka, kanonicy katedralni otrzymali przywilej absolucji od herezji, prawo administrowania sakramentów świętych wszędzie, gdzie zaistnieje potrzeba, w kościołach sprofanowanych, czy nawet w miejscach poza kościołem, oraz zwalniania od zapowiedzi przy udzielaniu sakramentu małżeństwa¹¹⁰. Wielkiego zaszczytu doznała kapituła 18 V 1731 r. wchodząc w unię z kapitułą Bazyliki laterańskiej w Rzymie. Aktem tym otrzymała kapituła kamieniecka przywileje, jakie posiadała bazylika laterańska. Był to przywilej odpustu zupełnego i częściowego, związanego z nawiedzeniem kościoła katedralnego w ściśle określone dni i spełnieniem ogólnie obowiązujących warunków w zakresie uzyskania odpustów. Katedra kamieniecka otrzymała więc przywilej odpustu zupełnego w następujące dni: Wniebowzięcia NMP, Narodzenia św. Jana Chrzciciela, św. Piotra i Pawła, św. Jana ewangelisty i rocznicę konsekracji bazyliki laterańskiej; w święta ku czci Apostołów — odpust częściowy¹¹¹. Papież Benedykt XIV dnia

¹⁰⁸ PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 164; Liber ecclesiae k. 180; Acta visitationis 1741 k. 239.

¹⁰⁹ PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 449-450.

¹¹⁰ Monumenta Poloniae Vaticana t. 5 nr 2111 s. 222.

¹¹¹ AKapK Acta visitationis 1777 k. 23-24 „Cum alias videlicet sub die 18 mensi Maii anni 1731 seu alio variori tempore a praedecessoribus nctris fuerit vestris antecessoribus concessa submissio unio sive incorporatio, dictae Vestrae Venerabilis Cathedrali Ecclesiae Sacrosanctae Nostrae Papalis Lateranensis Basilicae eidem Venerabili Cathedrali Ecclesiae sicut prefertur submissae agregatae sive incorporatae omnes indulgentiae indulti Privilegia et spiritualis gratia fuerint communicatae”.

13 X 1744 r. udzielił zezwolenia kapitule na noszenie fioletowych muce-
tów biskupich i prawa używania dystynktorium¹¹². Dystynktorium to
stanowił krzyż złoty o 8 rogach w kształcie gwiazdy na rubinowym
tle. Na jednej stronie biały orzeł z rozpostartymi skrzydłami — na orle
postać św. Piotra i Pawła. Na drugiej stronie miecz i dwa skrzyżowane
klucze, a nad nimi tiara papieska¹¹³.

Egzystencja i działanie kapituły jako instytucji wymagało wyposa-
żenia jej w odpowiednie środki materialne. Wielkość stałego uposażenia
uzależniona była od wielu czynników, a przede wszystkim od stanu
uposażenia samego biskupstwa. Kapituła kamieniecka od samego począt-
ku miała własne uposażenie. Stan jego na przestrzeni wieków kształ-
wał się różnie w zależności od warunków politycznych i ekonomicznych
diecezji. Głównym czynnikiem wpływającym na formowanie się uposa-
żenia były darowizny królewskie i biskupów kamienieckich.

Podstawy materialne kapituła kamieniecka otrzymała z rąk bpa Paw-
ła dnia 6 I 1450 r. Były to dziesięciny z 35 miejscowości w powiecie ka-
mienieckim w dobrach królewskich, których biskup zrzekł się na ko-
rzyść kapituły¹¹⁴. Przypadały wówczas kapitule dziesięciny z następują-
cych miejscowości: Kołbanowce, Kniahin, Fredrowce, Pawłowce, Pudłow-
ce, Ciołkowce, Uście, Chodrowce, Kawułowce, Wojtowce, Izydowce, Ła-
szowce, Nagorzany, Mukszna, Buchawica Nowa, Kołybajowce, Ruda, Ho-
łosków, Ćwikłowce, Dumanów, Załucze, Czarna, Werbka, Cukowa, Balina,
Zalesie, Kormilcze, Nefedowce, Dunajowce, Furmanowce, Wróblowce, Bez-
noskowce, Boryszkowce, Zuchowce, Ostrów Czarny oraz z tych wsi, któ-
re powstaną w przyszłości na tych terenach¹¹⁵. Takie uposażenie za-
twierdzili późniejsi biskupi kamienieccy: bp Mikołaj Łabuński 4 XI
1454 r., bp Maciej ze Starej Łomży w 1489 r. oraz król Stefan Batory
25 VII 1578 r.¹¹⁶ W XVI stuleciu wskutek licznych wojen, prowadzonych
na tych terenach, w poważnym stopniu zostały uszczuplone podstawy ma-
terialne kapituły. Nieco lepszy stan przedstawiał się pod koniec wspom-
nianego wieku. Tak w 1597 r. inwentarz dóbr kapituły informuje, że
dziesięciny z 27 wiosek przynoszą rocznie 4000 flor. dochodu, ziemia

¹¹² AKapK Acta visitationis 1777 k. 272-273.

¹¹³ A. J. Rolle. *Zameczki podolskie na kresach multańskich*. T. 2. Warsza-
wa 1890 s. 195.

¹¹⁴ AKapK Acta visitationis 1777 k. 173-175; AKS Rel. 1749 s. 16 „*Dos ca-
pituli primo et prinlpaliter consistit in decimis manipularibus segetum post ara-
turas curiarum nobilium et tenutarum bonorum regalium in districtu Camene-
censi, quas decimas antiquitus ad mensam episcopalem spectantes loci ordinarii
capitulo applicarunt*”; MRPS nr 20833 s. 180.

¹¹⁵ PANKr Acta visitationis 1741 k. 30-31; AKapK Acta visitationis 1777 k. 176.

¹¹⁶ PANKr Acta visitationis 1741 k. 32; AKapK Acta visitationis 1777 k.
173-174.

uprawna — 14 flor. dochodu oraz sumy pieniężne 50 krzywien z Żup ruskich i 20 grzywien z ceł, a także pewne dochody z racji kolędy i tzw. meszne ¹¹⁷.

Na przełomie XVI i XVII w. nastąpiła zasadnicza zmiana w strukturze uposażeniowej kapituły kamienieckiej. Majątek kapituły został podzielony na prebendy będące podstawą utrzymania poszczególnych prebend kapituły oraz majątek wspólny, służący wspólnym wydatkom kapituły jako instytucji. Reorganizacji tej dokonał najprawdopodobniej bp Paweł Wołucki (1594-1607). Za jego rządów po raz pierwszy w aktach kapituły pojawiają się osobne uposażenia ściśle związane z poszczególnymi godnościami i kanonikatami w kapitule ¹¹⁸. W pierwszym okresie uposażenie prebend kapituły kamienieckiej stanowiły dziesięciny i altarie. W XVIII w. częstszą formą uposażeń były kapitały pieniężne lokowane na dobrach ziemskich lub budynkach. Tak podstawę uposażenia najstarszej godności w kapitule — dziekana stanowiła altaria św. Andrzeja. Altaria ta fundowana była przez hr. Piotra Bąka w 1482 r. Należała do niej połowa wsi Beznoskowiec. W XVIII w. w jej miejsce dziekan kapituły otrzymał altarię Bożego Ciała oraz kapitały zabezpieczone na dobrach klucza peczarskiego ¹¹⁹. Prepozyt kapituły posiadał altarię Świętej Trójcy, fundowaną w XVII w. Uposażenie jej stanowiły kapitały zabezpieczone na dobrach Tłuste, Krzywce, Rudy, Hawysłówce, Wojtkowce i Eoryszkowce ¹²⁰. Uposażenie archidiakona stanowiła altaria św. Anny, fundowana w 1571 przez A. Radecką, do której należała połowa wsi Załucze ¹²¹. Czwartą altarią św. Andrzeja Apostoła uposażona była prałatura kustosa. Pierwotnie posiadał on altarię św. Mikołaja, fundowaną przez Jana Bochawskiego. W XVIII w. kustosz otrzymał altarię p.w. 9 tys. Dziewic; w tymże stuleciu przybrała ona nazwę altarii św. Andrzeja Apostoła. Uposażenie jej stanowiła 1/3 wsi Beznoskowic. Od 1741 r. prebenda ta posiadała kapitał wysokości 1000 flor. ¹²² Podstawą utrzymania prebendy prałata kantora, utworzonej w XVIII stuleciu, były dziesięciny ¹²³. Uposażenie dwóch pozostałych prałatów:

¹¹⁷ PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 7-8. Dochody tzw. meszne i z racji kolędy w 1597 r. kapituła przekazała dla wikariuszy katedralnych.

¹¹⁸ Tamże s. 27.

¹¹⁹ Tamże s. 449; Acta visitationis 1741 k. 45; AKapK Acta visitationis 1777 k. 249-250.

¹²⁰ PANKr Liber ecclesiae k. 178; Acta visitationis 1741 k. 46-47; AKS Rel. 1749 s. 4.

¹²¹ PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 443-444; Acta visitationis 1741 k. 50; Liber ecclesiae k. 178; AKapK Acta visitationis 1777 k. 179.

¹²² PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 443-444; Liber ecclesiae l. 178; Acta visitationis 1741 k. 60.

¹²³ PANKr Acta visitationis 1741 k. 52.

scholastyka i kanclerza stanowiły kapitały pieniężne. Kapitały scholastyka zabezpieczone były w kamienicy zwanej scholastynówka¹²⁴. Kanclerz natomiast posiadał kapitały w wysokości 4000 flor. — 2 tys. z fundacji Franciszka Lancokorońskiego, lokowane na dobrach Żwańca i 2 tys. fundacji Wacława Słonzewskiego, zabezpieczone na arendzie. Pobierał z nich kanclerz 320 flor. pensji rocznie¹²⁵.

Znacznie niżej uposażone były prebendy kanonickie, głównie w formie dziesięcin czy inkorporowanych beneficjów parafialnych. Tak bp Paweł Wołucki nowo erygowanym czterem prebendom kanonickim w dniu 29 VI 1599 r. inkorporował po jednej parafii i dziesięcinie z jednej wsi każdemu¹²⁶. Dziesięciny były zasadniczą formą uposażenia kanoników na przestrzeni całego XVII i XVIII stulecia. Tak np. w 1741 r. na 13 kanoników w kapitule 10 utrzymywało się wyłącznie z dziesięcin¹²⁷. Do lepiej uposażonych prebend kanonickich należała prebenda penitencjarza, którego uposażenie stanowiła kamienica na terenie miasta Kamieńca, przynosząca rocznie 200 flor. dochodu. W 1755 r. zamieniona została na kapitał w wysokości 9200 złotych polskich¹²⁸. Do możniejszych prebend kanonickich należała również prebenda kanonika *mensalis* uposażona kapitałem w wysokości 2 000 flor. zabezpieczonym na dobrach Jagielnicy, z której kanonik pobierał rocznie 160 flor.¹²⁹

Prebendy prałackie i kanonickie przynosiły różne i stosunkowo niewielkie dochody. Wysokość ich kształtowała się od 500 do 600 flor. rocznie dla prałatur: dziekana, archidiakona, kustosza; dochody scholastyka i kantora wynosiły około 100 flor., a kanclerza około 320 flor., średni zaś dochód kanoników kształtował się w wysokości ok. 60 flor. rocznie¹³⁰. To małe uposażenie powodowało częste zjawisko kumulacji beneficjów przez poszczególnych członków kapituły, zarówno prałatów jak i kanoników. Najczęściej wraz z prebendą kanonicką kumulowano beneficja parafialne lub kanonikaty w innych kapitułach katedralnych i kolegiackich. Tak dziekan Piotr Karski w 1625 r. kumulował kanonię w kapitule poznańskiej i prepozyturę kapituły łeczyckiej¹³¹. Prepozyt kapituły Maciej Łosowski w 1741 r. był równocześnie dziekanem kapituły

¹²⁴ Tamże k. 51.

¹²⁵ Tamże k. 52.

¹²⁶ PANKr Odpisy akt kapitulnych s. 27. Inkorporował wówczas biskup następujące parafie: Czarnokościńce, Skalę, Smotrycz i Czerwonogród oraz dziesięciny z 4 wsi: Laskowiec, Kormilcze, Cukowa i Załucze.

¹²⁷ PANKr Acta visitationis 1741 k. 55.

¹²⁸ Tamże k. 53; AKapK Acta visitationis 1777 k. 187.

¹²⁹ PANKr Acta visitationis 1741 k. 56.

¹³⁰ ASV Proc. consist. vol. 46 k. 150; vol. 119 k. 99-100; PANKr Acta visitationis 1741 k. 52.

¹³¹ ASV Proc. consist. vol. 24 k. 865.

metropolitalnej lwowskiej i prepozytem w Międzyrzecu¹³². Archidiakon kamieniecki Marcin Klein był dziekanem kolegiaty opatowskiej i proboszczem w Kańczudze w diecezji przemyskiej¹³³.

Zasadniczą podstawę utrzymania kapituły stanowił majątek wspólny, którego dochody szły głównie na utrzymanie urzędników, katedry i różnego rodzaju opłaty związane z funkcjami kanoników reprezentujących kapitułę na zewnątrz na terenie diecezji i poza jej granicami. Nadwyżki po zaspokojeniu tych potrzeb przeznaczone były do cotygodniowego podziału między wszystkich członków kolegium kapitulnego¹³⁴. Majątkiem wspólnym zarządzał prokurator, wybierany przez kapitułę na okres jednego roku. Zobowiązany on był do czuwania nad właściwym gospodarowaniem i do składania sprawozdania kapitule z aktualnego jego stanu.

Na wspólny majątek kapituły kamienieckiej składały się przede wszystkim dziesięciny, wsie i kapitały pieniężne. Zasadniczą podstawę tworzyły dziesięciny. Przysługiwały one kapitule na mocy pierwotnego nadania z 1450 r. z 35 wsi królewskich w powiecie kamienieckim oraz z tych wsi, które miały w przyszłości powstać na tym terenie¹³⁵. W XVIII stuleciu przysługiwały kapitule dziesięciny z 30 miejscowości: Chodyjowce, Milowce, Holniszczce, Jancyńce, Jackowce, Chreptiów, Werbka, Latawa, Berczanka, Łojowce, Kucza, Słoboda, Kuczka, Kurzelowa, Kulawy, Sawińce, Supronkowce, Uszyca, Łysiec, Tatarzyska, Smargłowce, Sabatyńce, Kruszaniówka, Kniazie, Żwaniec, Bachawica, Kulczejowce, Kormilcze, Kadejowce i Załucze¹³⁶. W 1627 r. bp Adam Nowodworski powiększył majątek kapitulny przez nadanie wsi Poczapińce¹³⁷. Z kolei bp Wacław Hieronim Sierakowski dnia 17 VII 1741 r. powiększył uposażenie o połowę wsi Beznoskowce, Milowce i Załucze¹³⁸.

Trzecią formę majątku wspólnego kapituły kamienieckiej stanowiły kapitały zabezpieczone często na dobrach ziemskich lub budynkach. Suma kapitałów w XVII w. dochodziła do 20 000 tys. flor. W drugiej połowie XVIII w. wysokość kapitałów wynosiła ponad 100 tys. złotych pol-

¹³² PANKr Acta visitationis 1741 k. 35-36.

¹³³ Tamże k. 58-60.

¹³⁴ Librowski, jw. s. 81.

¹³⁵ PANKr Acta visitationis 1741 k. 31 „[...] vigore illius clausulae in originali Illmi olim Pauli Episcopi appositae in verbis et aliarum villarum de nova radice fundatarum ac generaliter omnium nobilium in Cameneci habitantium etiam illas decimas iuribus mensae capitularis effectas et addicatas fuisse”

¹³⁶ Tamże k. 31.

¹³⁷ Tamże k. 181-196. Wieś ta przeszła w 1741 r. w ręce sufragana A. Orańskiego, a od 1762 r. w ręce jednego z kanoników (AKapK Acta visitationis 1777 k. 210).

¹³⁸ PANKr Acta visitationis 1741 k. 204.

Tab. 2. Kapitały pieniężne wspólnego majątku kapituły katedralnej kamienieckiej w XVII i XVIII w.

Rok	Suma pierwotna	Fundator	Łokowania
1611	4 000 flor.	A. Babski	na dobrach Wielkie Ryłsko
1619	2 200 flor.	M. Czuryło	na swoich dobrach
1625	1 500 flor.	J. J. Papiewski	na dobrach Chodorowce
1627	2 500 flor.	M. Czuryło	na swoich dobrach
1628	5 625 flor.	G. J. Ludzicki	
1631	10 000 flor.	A. Kalinowski	na dobrach Husiatynia
1639	1 400 flor.	M. Siewierski	
1641	4 000 flor.	Spytek Jordan	na dobrach wsi Kołędziany
1646	2 000 flor.	St. Lanckoroński	na dobrach miasta Jagielnicy
1661	100 flor.	M. Przechor	na dobrach Kołybajowiec
1665	1 000 flor.	A. Seretowicz	w kamienicy w Kamieńcu Pod.
1652	1 000 flor.	Spytek Jordan	na dobrach wsi Kołędziany
1653	2 000 flor.	Potocki	na dobrach Jurkowce i Milowanie
1666	1 000 flor.		w kamienicy Pawliczewskich
1666	700 flor.		w kamienicy Woronieckich
1666	1 000 flor.		w kamienicy Śniatowiczów
1666	500 flor.		w kamienicy Dawidenko
1667	1 500 flor.	Rzewuski	na dobrach Chodorowce
1718	2 000 flor.	Lisowski	na dobrach Skotyniany
1719	1 000 flor.	A. Makowski	na dobrach Stupienki
1732	1 300 flor.	Pogorzewski	na dobrach Krzywczyk
1737	3 000 flor.	P. Garbowski	na dobrach Beznoskowiec
1719	1 000 flor.	M. Lanckoroński	na dobrach Chydykowce
1742	300 flor.	G. Pawłowski	w testamencie
1742	35 000 flor.	A. Rocholski	na synagodze
1744	3 000 flor.	M. Flaszyński	w testamencie
1744	2 000 flor.	W. Rodolski	na kamienicy
1745	3 000 flor.	M. Błaszyński	na dobrach Orynina
1745	16 000 złp.	Bp M. Dembowski	na dobrach Celejowskich
1749	60 000 złp.	M. Gronkiewicz	na dobrach Kosikowce
1751	4 000 złp.	G. Koziatulski	na dobrach Kormilcze
1753	3 960 złp.	A. Płoszkowski	na dobrach Deraźni
1756	2 000 złp.	M. Skotnicki	na swoich dobrach
1758	20 000 złp.	M. Gronkiewicz	w testamencie
1759	3 200 złp.	Bp M. Dembowski	w testamencie
1759	3 000 złp.	J. Kosiobrodzik	w testamencie
1760	20 000 złp.	Rodzina Krasińskich	
1761	10 000 złp.	Ig. Potocki	na dobrach Husiatynia
1762	4 000 złp.	J. Brzeziński	na połowie wsi Załucz
1762	2 000 złp.	M. Ostrowski	w testamencie
1766	10 000 złp.	M. Matuszewski	w testamencie
1765	18 000 złp.	P. Szaniawski	na dobrach Chmieliska
1767	6 800 złp.	K. Mańkowski	
1767	9 200 złp.	M. Gronkiewicz	na wsi Bandyszówce
1770	3 000 złp.	Chorzeski	w testamencie

skich¹³⁹ Największe sumy lokowane były na dobrach Husiatyna — 40 tys. złp, na wsi Celejów 16 tys., Bandyszu 9 tys. Bliższe dane w tym zakresie przedstawia tabela 2¹⁴⁰.

Reasumując całość zagadnień związanych z kapitułą kamieniecką, należy podkreślić, że pod względem ustroju kapituła ta nie odbiegała w zasadzie od pozostałych kapituł w Polsce. Szczupłe uposażenie biskupstw oraz brak stabilizacji politycznej tych terenów uniemożliwiały w dużym stopniu jej pełny rozwój do XVI stulecia i spełnianie zasadniczych zadań w diecezji. Do większego znaczenia doszła dopiero w XVIII w. w rezultacie pewnej stabilizacji życia oraz uzyskania w tym czasie pełniejszych podstaw materialnych.

DOMKAPITEL IN KAMENIEC IM 15.-18. JAHRHUNDERT

Z u s a m m e n f a s s u n g

Das Domkapitel gehörte zu den wichtigsten Kircheninstitutionen in der Diözese (Bistum) von Kamieniec. Man kennt kein festes Datum ihrer Begründung. Die Quellen der aufbewahrten Überlieferungen weisen darauf hin, daß die Jahre 1450-1454 ein Zeitraum dieser Kapitelentstehung waren. Auf diese Begründung des Domkapitels in dieser Zeit weisen zwei Dokumente auf: ein Dokument der Kapitelbelohnung am 6.01.1450 ausgestellt vom Bischof Paweł und anderes Dokument ausgestellt vom Bischof Mikołaj Łabuński am 4.11.1454, das die frühere Kapitelbelohnung bestätigt und auch Mitgliederzahl des Kapitelkollegiums bezeichnet. Es ist höchstwahrscheinlich, daß dieses Domkapitel schon am Anfang seines Bestehens eine volle Organisationsstruktur besaß. Zu diesem Domkapitel gehören: zwei Prälate und sechs Generaldomherren. Materielle Lebensgrundlagen wurden auf Grund der königlichen Stiftung in Zehnte aus 35 Dörfern in Bezirk Kamieniec versichert.

Als entscheidender Augenblick fürs Domkapitel war eine Regierung von Bischof Paweł Wołucki in den Jahren 1594-1607. In diesem Zeitraum wurde die innere Kapitelorganisationstruktur umgebaut. Damals begann man regelmäßige Kapitelsitzungen, sowie teilte man Kapitelgüter auf Benefizium und gemeinsames Gut. Grundlage im Erhalten der Benefizien bilden vor allem Altarien und Zehnte. Als Quellen des gesamten Gutes waren: Zehnte, eigene Dörfer sowie Geldanlagen in verschiedenen Gütern oder im Einkauf von Lokalräumen.

Nebst der Kapitelreorganisation und infolge der zahlreichen neuen Stiftungen im 17. und 18. Jahrhundert vergrößerte sich auch systematisch die Zahl der Kapitelmitglieder. Im Jahre 1777 bildete obenerwähnter Kapitelkolleg: 7 Prälaten: Domdechant, Präpositus, Archidiakon, Kustos, Scholastikus, Kantor sowie 15 Domherren in gremio. Erste Stelle im Domkapitel von Kamieniec besaß der Domdechant.

¹³⁹ AKapK Acta visitationis 1777 k. 247-261.

¹⁴⁰ Podstawę tabeli stanowią: PANKr Acta visitationis 1741 k. 37-44; AKapK Acta visitationis 1777 k. 247-261.

Domkapitel von Kamieniec übte neben seiner grundsätzlichen liturgischen Funktion wie: Chorbreviergebet und Zelebrierung der heiligen Konventsmessen in der Kathedralkirche auch einen großen Einfluß jahrhundertlang im Bereich der Bistumsverwaltung aus. Anteil an dieser Verwaltung der Diözese lag vor allem darauf, daß der Kapitelrat regierte und sich die bischöflichen Rechtsakten zu schaffen einwilligte; er kontrollierte auch Tischgut des Bischofs sowie die Diözeseverwaltung in der Zeit *sede vacante*. Die höchste Berechtigung des Domkapitels in der Zeit des *Vacans* des bischöflichen Sitzes war eine Wahl des neuen Bischofs der Diözese.

Leben und Tätigkeit des Domkapitels von Kamieniec wurden durch die politische und ökonomische Lage bedingt, in der sich die Diözese von Kamieniec im Zeitraum vieler Jahrhunderte befand. Mangel an Lebensstabilisierung und Kriegszerstörungen erschwerten oft in der Durchführung der Generalkapitelsitzung. Begrenzte materielle Grundlage bildete eine Benefizienkumulation von den Kapitelmitgliedern. In der Konsequenz wurde das liturgische Leben in der Kathedralkirche begrenzt: man vernachlässigte eine Pflicht der ständigen Residenz an der Kathedralkirche und man ließ sich von den Domvikaren durch die Kapitelmitglieder im Gebet des Chorbreviers vertreten.

Übersetzt von Jan Dmochowski